

KONGL. MAJ:TS
BEFALLNINGSHAFVANDES
UTI
Kronobergs Län
TILL
KONGL. MAJ:T
i underdånighet afgifne
FEMÅRS-BERÄTTELSE
för Åren 1837, 1838, 1839, 1840 och 1841.

STOCKHOLM, 1844.

TRYCKT HOS P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

INLEDNING TILL

Kongl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1817/1821-1851/55.

Kungl. Maj:ts överståthållares i Stockholms stad och Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Sveriges län till Kungl. Maj:t femårsberättelser. Vissa femårsperioder finns även tabellbilagor.

Berättelserna innehåller följande avdelningar:

- Länets allmänna beskaffenhet
- Innevånare
- Näringar
- Politisk författning
- Städer

Efterföljare:

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetad och utgivet av Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1863-1912. Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes uti Kronobergs Län till Kongl. Maj:t i underdånighet afgifne Femårs-berättelse för Åren 1837, 1838, 1839, 1840 och 1841.

Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2010.

Vid digitaliseringen har en innehållsförteckning skapats och lags till.

KONGL. MAJ:TS
BEFALLNINGSHAFVANDES
UTI
Kronobergs Län
TILL
KONGL. MAJ:T
i underdånighet afgifne
FEMÅRS-BERÄTTELSE
för Åren 1837, 1838, 1839, 1840 och 1841.

STOCKHOLM, 1844.

TRYCKT HOS P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

INNEHÅLL

Underdånig berättelse

	Sid.
§. 1. Länets allmänna beskaffenhet.....	1.
§. 2. Invånare.....	4.
§. 3. Näringar.....	5.
Åkerbruket.....	5.
Boskapsskötseln.....	6.
Hästafveln.....	6.
Fårafveln.....	7.
Skogarne.....	7.
Brännvinsbränningen.....	9.
Bergs- och Bruksrörelsen.....	9.
Binäringar.....	10.
§. 4. Politisk Författning.....	12.
Kammarverk.....	12.
Statsbidragen.....	13.
Politie.....	15.
§. 5. Wexiö Stad.....	19.
Nu återstår en kort recapitulation af det föregående, hvars hufvudsakliga resultater kunna uppfattas sålunda.....	24.

Då jag nu för fjerde gången under min tjenstetid har Nåden afgifva den anbefallda femårsberättelsen, torde jag få hufvudsakligen åberopa innehållet af min sednaste, med tillägg af sådane förbättringar eller förändringar i ekonomiskt afseende, som här förtjena att omnämnas.

§. 1.

Länets allmänna beskaffenhet.

Jordytan inom Kronobergs Län är mycket ojemn och stenbunden. — Sjöar, strömmar, mossar och kärr, stenhögar och ljunghedar, bättre och sämre skogsmarker, löf- och barrskog omväxla; men större bördiga fält finner man endast vid några få betydligare landegendomar.

De största sjöar i Länet äro Åsnen, Bolmen, Helga sjö, Möckeln och Salen, men det genomskäres af en mängd mindre sjöar, af hvilka likväl under sednare åren många genom uttappningar förvandlats till bördiga ängar och åkerfält, likasom betydliga sträckor vattensjuk mark derigenom blifvit torra och odelbara.

Hågen att odla och förbättra den magra jorden inom detta Län har på ett förvånande sätt tilltagit under loppet af ett tiotal år, och man likasom trotsar de många naturhindren för att genomdrifva föresatsen att stenbryta och upp-
arbeta de mest oländiga trakter. — Länets possessionater och ståndsperso-

ner föregå med berömvärda efterdömen och allmogen börjar att följa dem. — Nästan inom alla härader förekomma större odlingsföretag. — Bristen på medel att verkställa dem är dock ett mäktigt hinder för utförandet.

Man har emellertid icke varit överksam till vidtagande af anstalter för förbättring i Länets naturliga beskaffenhet.

Jag hade, till bevis derpå, tillfälle i min förra femårsberättelse underdånigst anmäla, att egaren af Drättinge egendom i Uppvidinge härad, numera aflidne Friherre Rappe, uttappat en sjö, som redan tre år efter uttappningen lemnat betydlig afkastning, och med visshet kan antagas att derifrån årligen afyttras hö till ett belopp af omkring 14,000 Lisp.

Sjön Nisten i Konga härad har på strandegarnes bekostnad blifvit uttappad, ett arbete som kostat omkring 3,333 R:dr 16 sk., äfvensom Rinkaby sjön i Kinnevalds härad nu är under uttappning. Till sänkning af sjön Elen i Allbo härad har Eders Kongl. Maj:t anslagit 2,661 R:dr 20 sk. 1 rst. Inom detta Län hafva endast strandegarne kring nämnde sjö erhållit anslag af de medel, Rikets Ständer för dylika företag vid sednaste Riksdag bestämt.

Undersökning om sjön Möckelns sänkning är ock anställd, och som härigenom betydliga sträckor af nu vattensjuk jord skulle uttorkas, lära strandegarne söka göra sina anspråk gällande om Statsanslag till företagets utförande.

Egarne af Bergqvara, Huseby och Lässebo Bruks- och Landt-egendomar hafva derå nedlagt betydliga kostnader under sednare åren genom mossars utdikning och andra större odlingslägenheter's upparbetande: och i mån af förmåga och jordrymd följes detta efterdöme öfverallt. — Boställsinnehafvare äro icke mindre nitiske att förbättra sina boställen, hvarvid jag förträdessvis bör omnämna Kyrkoherdelägenheterne i Nottebeck, Östra Thorsås och Täfvelsås, hvilkas innehafvare uppoffra betydliga summor på stembrytning och odling. — Innehafvaren af det förstnämnde, Kyrkoherden Petreén, har vunnit en viss ryktbarhet för sina oerhörda och kostsamma stembrytningar och är högt förtjent af uppmuntran därför.

Såsom äfven förtjent af uppmärksamhet för vackra odlingar och betydlig stembrytning bör ock egaren af Gälvetorp anföras, utom flere andre för landets odling nitälskande män.

Under loppet af år 1843 hafva, enligt detta Läns Hushållnings-Sällskaps till Landtbruks-Akademien afgifne årsberättelse, 1,362 tunnland jord blifvit till åker uppodlade, oberäknadt de flere sjöar, som äro under uttappning.

Få Län torde erbjuda den mängd större odlingsbara mossar och lägenheter, tjenliga till odling, som detta. — Orten är för fattig att kunna bekosta undersökningarne härom, men det vore af stor vigt och det mest välgörande inflytande, om vid kommande Riksdag Ständerne egde medel att disponera för så väl undersökningar som nyttiga odlingsföretag i allmänhet.

Det af Rikets Ständer vid sednaste Riksmöte vidtagna nyttiga beslut, att bevilja anslag till vägars anläggning och backars borttagande, hade för Kronobergs Län, som är så brutet och besväradt af större backar, kunnat bereda landet lättade transporter och väl behöflig arbetsförtjenst, om menigheterna, efter derom erhållen uppmaning, i rätter tid öfverenskommit att till företagens utförande begära nödigt Statsanslag. — Efter föregångne undersökningar på Statens bekostnad, hafva emellertid anslag i Näder beviljats för omläggning af den del af vägen emellan Wexiö stad och Alfvestad gästgifvaregård, hvaröfver en af de brantare backar går, hvilken derigenom undvikes, äfvensom till Nottebecks-backarnes sänkning å vägen emellan Nottebecks och Stokatorps gästgifvaregårdar; hvarförutan anslag blifver i underdånighet begärdt för omläggning af den vägsträcka emellan Wexiö stad och Åreda gästgifvaregård, som omfattar de vådliga och för skjutsande så högst besvärliga Åreda backar.

På stora vägen från Wexiö till Carlshamn finnas på de sista 6 milen flere betydliga backar, hvarföre jag till lättuad för den alldagliga trafiken häremellan och denna närmaste sjöstad ämnat särskildt fästa Eders Kongl. Majts Nådiga uppmärksamhet på behofvet af understöd till deras undanrödjande.

Det redan för trettio år sedan väckta förslag, att öppna båtled från Helga sjö genom sjöarne Åsnen och Salen till Carlshamn, har å nyo väckts och omfattas af många med intresse. — Det skulle för en ort, som saknar af-sättning för sina produkter utom Länets, vara åtminstone för en betydlig del deraf särdeles vigtigt om en sådan båtled kunde öppnas, och det åligger mig att särskildt till Eders Kongl. Majt inkomna med underdånig anhållan om anslag till undersökning i afseende på företagets både nytta och verkställbarhet.

§. 2.

Invinare.

Genom tabellverket, som ingår från ecclesiastika myndigheterna och tabell-kommisionen, upplyses säkrast förhållandet med folkmängden inom Länet; men, så vidt den beräknas af mantals-längderna, utgör Länets nuvarande folkmängd 121,451 personer af båda könen, deraf 52,694 äro mantals-skrifna och 68,757 mantalsfria. Smälänningen är, som förr är anmärkt, till lynnet lätt och liflig, höflig och tjenstfärdig, men är särdeles i vissa trakter nog böjd för handel. Folkets moraliska och religiösa bildning beror hufvudsakligast på presterskapet. Der det befinnes nitiskt och verkar med goda efterdömen, såsom i allmänhet är förhållandet, der röja sig omisskänneliga tecken till en bättre sakernas ordning.

Att sedeförderfvet icke aftager visar den tillväxande fängpersonalen. Länshäktet öfverfylls af lösdrifvare och sådana, som sakna laga tjenst och försvar. Lättja och sysslolöshet höra icke till massan af folket i Kronobergs Län, tvertom lär på få ställen i Riket en mera sträfsam allmoge finnas, men utom de förr antydda orsakerna till tiggarrhopens ökning, och deribland den obegränsade rättigheten att bygga obetänkta äktenskap, bidra ga äfven andra omständigheter till fattigdom och lösdrifveri.

Dryckenskapslasten har visserligen något aftagit, i följd af den bättre anda, som nykterhets-föreningarna åstadkommit, hvarföre denna last endast kan anses verka mera partielt på folkets sedlighet. Allmogen lefver i allmänhet högst tarfligt och gör alla möjliga inskränkningar, för att kunna uppfylla sina förbindelser och betala sina skatter.

Besvärlig afsättning för landtmanna-varor i en ort, aflägs från sjöstäder, utan vatten-kommunikationer, bristande arbetsförtjenst i vissa trakter och en penningebrist, som stört all kredit man och man emellan och hotar att förvandla mången såsom förmögen ansedd till vinglare, alla dessa omständigheter inverka ofördelaktigt på Länets inbyggares ekonomiska ställning. Utvägarne att afhjelpa detta ofördelaktiga förhållande tillhör mig ej att här föreslå.

§. 3.

Näringar.

Akerbruket fortfar att utgöra en hufvudnäring i detta Län. Hushållnings-Sällskapet söker uppmuntra till verksamhet och till förbättring af den stenbundna jorden. Bristande förmåga hos mängden att upparbeta sträckor af jord, hvilka nu måste ligga obegagnade, föranleder dock till den allmänna önskan, att staten egde disponera en odlingsfond, hvarutur jordbrukaren mot säkerhet i sin jord kunde erhålla lån till låg ränta. I ett Län, der läge och jordmån äro i allmänhet så missgynnande som här, gifves ingen annan utväg att bereda välstånd och näringarnas upphjelpande.

Under loppet af de sista tio åren har åkerbruket likväl här gjort stora framsteg. Agronomen Johnson har under de flera år, han gagnat med sitt biträde, uppmuntrat till en mängd större odlingsföretag, så att, på sätt här förut är antydt, icke endast Länets possessionater utan äfven allmogen, på hans inrådan och utan bistånd af statsmedel, utdikat större mossar och uttappat många sjöar, hvilka nu bära ymnigt gräs och säd.

Om det magra och ljungbeväxta Sunnerbo härad egde medel att använda på uppodling af de betydliga mossar och slättmarker, som der kunde upparbetas, så skulle Kronobergs Län icke i svårare missväxtår behöfva hemta sina spannemålsförråd från aflägsnare orter.

De allmänna sädesslagen äro råg, korn, hafra och blandsäd af hafra och vårråg; hvete produceras endast på några få ställen. Den tabellariska redovisningen för utsäde, afkastning och kreaturs-födsel i ett helt Län kan väl icke vara fullt tillförlitlig; men den, som är bekant med lokalen, finner dock, att berörde redovisning innefattar åtminstone en approximativ visshet om förhållandet i det hela.

Man har äfven här varit angelägen att förskaffa sig sådan förbättrad åkerbruksredskap, som reder jorden väl, och genom anställde smärre profplöjningar hos flera för åkerbrukets uppkomst nitälskande landtmän har allmogen

lärt sig inse nyttan af den förbättrade redskapen, så att denna torde snart nog mer allmänt komma att användas.

Boskapskötseln har af ålder varit Länets hufvudnäring; men förhållandet är nu icke alldeles enahanda som förr. Handel med oxar drefs då i stort och inbringade icke obetydliga penningesummor till denna landsort; men utom det den allmänt öfverklagade penningbristen förändret prisernas fallande, har den under flera på hvarandra följande år inträffade svåra foderbristen gjort till en nödvändighet, att dels till underpris försälja och dels slagta en betydlig del boskap. Det fordras tid och lyckliga skördar för att återställa kreaturshandeln till hvad den fordom varit; men man bör ock hoppas, att, i den mån jorden hinner blifva uppodlad och växelbruket mera allmänt antaget, öfvertygelsen om viktualiehandelns inflytande i landthushållniugen skall blifva mera allmänt stadgad, i synnerhet sedan den praktiska kännedomen om alla de foderväxter, hvilka uti vårt klimat ännu kunna odlas, hinner utvecklas och genom fortsatt odling göras lefvande. Den stränga betningen å så väl ängar som hagar är en lätt insedd orsak till minskad växtlighet af gräset och hvarföre mossa och ljung allt mera taga öfverhanden.

Då smör, som föga ingår i allmogens matredning, är en af Smålandsbondens förnämsta afsättningsartiklar, är det ock viktigt att fästa uppmärksamheten på ladugårdsskötselns förbättring genom goda racer. Boskapen är allmännast liten, särdeles hvad kor angår, men afseende måste nödvändigt fästas på beskaffenheten af hagbetet. Det vore af obestridlig nytta om lättfödda, förbättrade kreatursracer kunde här införas.

Herr Grefve Posse på Bergqvara har anskaffat en tjur och en qviga af korthornad race, och så långt tillgången medgifvit har den blifvit i orten kringspridd. — Derest staten kunde underlätta företaget, skulle säkert mången landtman vara hugad att förskaffa och till allmänt gagn underhålla sådan förbättrad boskapsrace, som för denna ort ansågs lämplig.

Hästafveln i Länets är af ingen betydighet. Säd kan föga bestås i en sädesfattig provins och likväl hörer den till hästens dagliga spis, om han skall trifvas. Småländska bonden sköter ej sin häst väl, hvarföre denne merendels är modstulen. Man har ock rätteligen anmärkt, att, oakadt brist på

både dugliga och större hästar, är dock ett helt kavalleriregemente förlagdt i Småland.

Från Flyinge stuteri har nästan årligen flere hingstar varit stationerade på åtskilliga ställen inom Länet, i ändamål att upphjelpa racen, men enligt insände sprängsedlar hafva högst få föl efter dem fallit; och jag har derföre ej ansett mödan värdt att, till förlust för både staten och enskilda, vidare requirera deraf, — hvaremot jag, på grund jemväl af Hushållnings-Sällskapets derom yttrade önskan, hos Chefen för Stuteristyrelsen väckt framställning derom, att vissa premier kunde anslås åt dem, som förskaffade sig och till ortens nytta underhölle starka beskällare, helst af Norsk race, och som kunde styrka, att minst tjugu föl under året efter hvardera fallit; men som jag till svar erhållit, att Styrelsen icke för sådant ändamål egde disponera medel, så lärer hästafvelns förädling och förbättring inom Länet tills vidare få höra till de fromma önskningarne.

Fårafveln har i Kronobergs Län icke kunnat blifva en så lönande näring, som på många andra orter i Riket: — orsaken dertill är flerfaldig. Här saknas väl icke tjenligt och på vissa trakter ymnigt sommarbete för får, men den i allmänhet inskränkta egovidden gör att äfven större possessionater icke betydligt utvidga fårafveln, hufvudsakligen likväl derföre att vinterfödret ofta är otillräckligt för ladugårdens behof. Inom Länet afsättes dessutom icke den finaste ullen, och lång landtransport fördyrar varan å andra orter. Allmogen i Sunnerbo härad har större hjordar, hvilka finna ett godt sommarbete å ljunghäcken och lefva om vintern af löf. Dessa får äro grof-ulliga; och visserligen förfärdigas ännu vadmal, som försäljes inom och utom orten, men innan fabrikationen af kommisskläden mera allmänt uppkom, hade en i allt annat afseende vanlottad landsort icke obetydlig inkomst af denna vadmalsförsäljning. En tid torde likväl komma, då man fianer sin uträkning uti att uppdrifva fårafveln äfven här. Om denna näring för närvarande icke står på den högre ståndpunkt, som annorstädes, må man ej tillskrifva sådant bristande industri eller liknöjdhet, utan helt enkelt de lokala omständigheter, som icke undfalla dem, hvilka äro dermed bekanta.

Skogarne horde utgöra ett ömt föremål för hvarje medborgares uppmärksamhet. Man har länge klagat öfver misshushållning dermed och denna klagan är ej ogrundad. Skogsförsäljning fortfar att i vissa delar af Länet vara en betydlig inkomstkälla, ehuru det allmänna svedjandet gör täta för-

ödelser. Om våra fälde eller svedjade skogsparker kunde några år hållas instängde och fredade för boskapsbete, skulle både återväxten och bättre sommarbete derigenom befordras.

Efter tvänne nära på hvarandra följde större eldsvådor i Wexiö, har en myckenhet stor och vacker skog blifvit från kringliggande trakter till stadens återuppbyggande försåld, hvarigenom priserna derå stigit. Ett mindre varsamt hushållssätt dermed kan snarare än man tror föranleda brist på tjenlig skog, äfven i denna skogrika ort. Af den allmänt begagnade rättigheten att inlösa ekskogen befaras snart nog brist på denna trädsort till de nödvändigaste behof.

Ljungby ofta omnämnda flygsandsfält innehåller 128 tunneland 16 kappland mer och mindre växtlig barrskog samt lofvar att för den skoglösa ort, der den är belägen, blifva af stor nytta, om man lyckas att hädanefter som hittills vårda och infreda denna vackra plantering.

Länet har en Jägmästare med lön på stat och skyldighet att biträda när han påkallas. Den väckta omtanken att indela skogen till trakthuggning följes visserligen hos en och annan enskild, men å alla skogar, tillhörige boställen vid Calmar regemente, användes med fördel trakthuggning.

De i min sednaste femårsberättelse upptagne häradsallmänningar Hössö och Möcklehult i Kinnevalds härad äro, efter skedd indelning i hemmanslotter, numera till skatte försålde, och af köpeskillingarne är bildad en kassa, hvaraf räntan under en direktion, vald af häradets invånare, disponeras till allmänt nyttiga företag inom häradet. De tvänne öfrige häradsallmänningar Ideberg och Allgunnen äro afrosade, men rörande den förra eller Ideberg är tvist yppad af närgränsande hemmansegare om dem fränkänd betesrättighet, och målet beror på Eders Kongl. Maj:ts Nådiga pröfning. Den å Allgunnen verkställda skattläggning är ännu icke af Kongl. Kammar-Kollegium fastställd.

Bränntorf gagnas endast inom den skoglösa delen af Sunnerbo härad. Stängsel eller byggnadssätt har i allmänhet icke undergått någon förbättring. Här råder dock en allmän täflan att lägga vackra stenmurar, och för öfrigt brukas vanligen så kallad skidgärdesgård.

Brännvinsbränningen har visserligen äfven i detta Län kunnat betraktas som en hufvudnäring och en bland de betydligare i anseende till mängden, som idkar den, samt förbrukningen dertill af råämnen, säd och potates. Den kotsamma redskapen och dess förändring vid hvarje Riksdag har likväl stadgat det beslut hos många possessionater, att antingen nedlägga handteringen eller utöfva den blott till husbehof. Husbehofsbränningen förbrukar mest slösäd, hvilken vid fabriksbrännerierne förkastas, såsom föga lönande att begagna. Om man derföre jemför fördelarne hos fabriksbränningen, minskad arbetskostnad och vedbesparing jemte en högre provenue, mot fördelarne hos husbehofsbränningen af besparing å den bättre spannemålen, att icke nämna fördelen af mindre tillgång på sjelfva brännvinet, så skulle jag tro, att det sednare tillverkningssättet i national-ekonomiskt afseende är att föredraga.

Till bevis på tillverkningens aftagande torde böra nämnas, att brännvinskatten år 1840 utgjorde 17,420 R:dr 21 sk., men deremot 1841 endast 13,624 R:dr 45 sk., 1842, 15,384 R:dr samt sistlidet år 13,982 R:dr 15 sk. 6 rst. Att tillgången på brännvin förminskas och att varan fördyras synes vara det enda rätta korrektivet, och frågan derom ett värdigt föremål för lagstiftningens uppmärksamhet. Om såsom njutningsmedel denna dryck förtärdes måttligt i allmänhet och den kunde vid större allmänna sammankomster fullkomligt afhysas, skulle den icke åstadkomma all den skada för både hälsa och kassa, som det surrogat af så kalladt portvin, mallaga, cognac eller annan rusgifvande dryck, hvilkas hufvudbeståndsdel ändock är brännvin, hvaraf nykterhetsvännerna stundom begagna sig i stället för brännvin. Man lär dock icke hastigt öfvergå till någon allmännare öfvertygelse om nyttan af tillverkningens afskaffande, så länge varan är afsätlig och dranken anses af så många oumbärlig för ladugårdarnes bestånd.

Bergs- och Bruksvärelsen är en näring, som har samband med skogsbruket och beror af bruksinnehafvarens penningestyrka. Bland de bruksgendomar, som hafva fördelen af tillverkningens försäljning å bruksbacken, må räknas Huseby och Diö samt äfven Åryd, hvaremot öfriga bruken vägföra sitt jern i Calmar. Egarne af de här i Länet belägna bruk hafva på allt sätt sökt uppdrifva tillverkningen genom förbättrade metoder och spara ej möda eller omsorg att göra jernet begärligt.

För denna fattiga landsort är forslingen med kol och sjömalm en vigtig inkomstkälla, hvarföre alltså kronoskatterne inom Uppvidinge härad, der de flesta bruken äro belägna, alltid inbetalas vid uppbördsrådet jemförelsevis till större belopp än i öfrige härad.

Bland fabriker och bruk, som ej höra till bergsrörelsen, torde hufvudsakligen höra uppgifvas Kosta glasbruk, äfven i Uppvidinge härad beläget, hvarå betydlig kostnad blifvit nedlagd i afsigt att göra glaset jemförligt med det utländska; men den myckenhet både in- och utländskt slipadt glas, som på sednare åren hållits till afsalu, gör handteringen ej så lönande som fordom, hvilket styrkes deraf att år 1809 lærer Kosta glasbruk gifvit en behållen inkomst af omkring 27,000 R:dr Rgs, då den förra året icke skall uppgått till 9,000 R:dr samma mynt.

Antalet af pappersbruk är oförändradt sedan min sist afgifna berättelse. Näringen fortfar att vara lönande och afsättningen liflig, särdeles vid Lassebo och Ryd, hvilka båda afyttra betydliga partier både på Stockholm och Köpenhamn.

Landtgarfverier äro ökade under fem år från 29 till 33, oljeslagerier från 5 till 9 och färgerier från 2 till 3. Vadmals- och andra stamper äro 24.

Tegelbruk hafva i denna ort icke ansetts lönande, men efter eldsvådornc i Wexjö har tillverkningen uppdrifvits och under loppet af detta år äro tvänne nya anlagda. Priserne å tegel hafva öfverhufvud uppgått till 33 å 34 R:dr Rgds per tusen. Nu betalas 35 å 36 R:dr och det stigande behovet af tegel torde komma att ytterligare höja prisen.

Binäringar. Utom dessa skulle allmogen i en sädesfattig provins aldrig kunna berga sig. Naturen har nekat Smälänningen näringsmedel i stort, men annat honom något af hvarje. De många binäringarne slå icke alla felt på en gång, och gifva för det mesta en säker kontant inkomst.

Fiske skulle kunna med förmån idkas i de större sjöarne, om man icke i allmänhet saknade kunskap om rätta sättet att fånga fisken. Vintertiden, då den betalar sig bäst, afhålles mången derifrån i anseende till den dyra redskapen.

Jagt idkas ock med fördel i de skogrikare trakter af Länet. Härvaran-

de jagtforening söker vaka öfver jagtlagarnes efterlefnaed, och, sedan inom angränsande Jönköpings och Christianstads Län äfven dylika förbund blifvit stiftade, har oloflig försäljning af vildt under förbuden tid åt dessa Län varit sällspord. Till Skåne och Köpenhamn afyttras betydliga partier vildt, och utlänningar fortfara att sommartiden anställa jagt inom Summerbo härad å af enskilda dertill upplåten mark.

Tjärubräkning har varit en lönande binäring särdeles efter 1838 års eldsvåda i Wexjö, emedan alla der uppförde byggnader blifvit belagde med tjäradt papper, hvarå sedermera årligen tjära vid förnyad anstrykning blifvit använd. Skulle nu dylika tak icke vidare få begagnas, kommer tjäru-bränningen såsom binäring att aftyna.

Pottaska tillverkas blott till ringa belopp inom Länets.

Salpeterstillverkningen var en af Länets viktigaste binärningar under den tid pundet salpeter betaltes med 7 R:dr 24 sk., men efter prisnedsättningen år 1836 har tillverkningen årligen betydligt nedgått. Den i år levererade salpeter utgjorde 1,078 Lisp., och sedan priset derå blifvit förhöjdt med 32 sk. och räntefria lån beviljas för dem, som anlägga lador, torde en näring, som varit årligen i aftynande, åter vinna uppmuntran och komma att än en gång bereda denna landsort en väl behöflig inkomst.

Lin odlas allmänt, men ehuru staten gjort mycket för linhandteringens förkofran och Länets Hushållnings-Sällskap sökt genom premier uppmuntra till en större fullkomlighet både i beredningssätt och väfnadskonst, förmärkes dock icke någon allmänare täflan i berörde afseenden.

Vid Länets marknader afyttras betydliga kvantiteter lärft från 8 till 16 sk. Banko alnen, men finare lärft till högre pris får aldrig köpas. Orsaken hvarför linberedning och väfnadskonst stå här på lägre ståndpunkt, än i norra orterne torde böra sökas, dels i vanliga fördomar mot nya eller förbättrade uppfinningar, dels ock i den omständighet, att man här behöfver egna så mycken tid åt jordbruket, hvilket, i anseende till sin stenbundna beskaffenhet, sysselsätter nästan uteslutande alla armar inom hushållet.

Den tidpunkt torde dock, som jag hoppas, icke vara aflägsse, då man äfven här vill söka uppdrifva linhandteringen till möjligaste fullkomlighet.

Ylleväfnader tillverkas i allmänhet blott till husbehof.

Väfskedar förfärdigas endast i Markaryd socken af Sunnerbo härad och deraf föryttras fortfarande i myckenhet så väl inom Riket, som med stor fördel till Finland, Ryssland och Tyskland.

Liars försäljning inbringar äfven penningar inom de tvänne härader, Allbo och Sunnerbo, der de tillverkas.

Biskötsel och humleplantering räknas ock till ortens binäringar, äfvensom försäljning af alla slags trädkärl till och med trädkor, af hvilken sistnämnde fabrikation mången drager sin utkomst.

Handeln inom landet idkas med spannemål, kreatur och här förut uppgifne produkter. Viktualievaror, särdeles smör, afyttras med fördel till Carlskrona, Carlshamn och Christianstad. Derjemte är forsling af köpmansgods till och från förstnämnde sjöstäder en vigtig näringsgren.

Rörelsen och omsättning af varor å landtmarknaderne beror af penningetillgången. Gårdfarihandeln har till stor lycka för Länet betydligt aftagit. Det välgörande inflytandet deraf har uppenbarat sig i den tjänande klassens bland allmogen öfvergång till mera enkelhet i klädedrägt, än för några år tillbaka.

§. 4.

Politisk Författning.

Kammarverk. Några betydliga jordeboksförändringar under de sednast förflutna fem åren äro icke att anmäla. Ödesjorden inom Länet har antingen, efter hållne undersökningar, kommit i bruk eller med Kammar-Kollegii tillstånd blifvit ur jordeboken afförd.

Hemmansklyfningar och jordafsöndring befordra visserligen jordens allmännare uppodling, men i en mager och stenbunden ort bidrager den långt utsträckt hemmansklyfningen mera till fattigdom än till bergning.

Skiftesverket fortgår oafbrutet och ansökningarna om laga skiften hafva snarare till- än aftagit. De verka fördelaktigt på jordbruket, ehuru kostsamma och skogsödande. Man anmärker den dryga kostnaden i och för landtmätare-arfvoden, men deremot den ringare till gode männen; som följd hvaraf denna befattning vanligen utöfvas af sådana personer, hos hvilka icke alltid kan förutsättas erforderligt kunskapsmått att afgifva utlåtande i de fall, der, enligt skiftesstadgan, ett sådant bör af gode männen meddelas.

Till postföring äro anslagne 42 hemman, och gästgifvaregårdarnes antal utgör 64. Den förra anses mindre besvärlig, ty skjutsningstiden är bestämd och tyngden vanligen ej stor. De i sednare tider ökade postkommunikationer medföra äfven mycken bekvämlighet för orten.

Gästgifveriskjutsen handhafves efter gällande författningar och den särskilda instruktion, som Läns-styrelsen funnit nödigt utfärda. Denna skjutsning kan, som förr är nämnt, å en del ställen och tider af året betraktas mera som en näring, än som ett onus. Undantag i detta omdöme bero dock af lokala förhållanden, såsom t. ex. omkring mötesplatser, hälsobrunnar och sådana ställen, der allmogen under brådaste tiden måste öfvergifva sitt jordbruk för att skjutsa resande. I Sunnerbo härad, denna af naturen vanlottade ort, der är ock reservskjutsskyldigheten ett svårt onus i anseende till föga skjutsning å de mindre gästgifvaregårdarne, der hästar, oaktadt svagt bete och knapp fodertillgång, vintertiden ändock måste hållas.

Kronoskjutsningen är numera det lindrigaste af alla onera, då den mera sällan påkommer och full betalning erhålles, hvaremot den nog trägna brefbäringen icke ersättes af friheten från allmänna skjutsningar.

Inqvartering är ett onus, som i fredstider är ojemnt fördeladt. Somliga orter äro deraf ofta betungade, andra åter sällan eller aldrig, allt efter närbelägenheten intill stora landsvägar. Detta förhållande lär svårligen kunna hjälpas; men vid durchmarche-tillfällen har jag, för att i möjligaste måtto dela inqvarteringsbesväret, sökt ställa så, att icke samma väg alltid följes af trupper, som tåga genom Länet.

Statsbidragen äro mer eller mindre tryckande, men den merendels restfria uppborlden visar, att, med god vilja hos folket samt nit och drift hos uppborðsmännen, kronans intrader utan synnerliga tvångsmedel inflyta. Man anser uppborðsböterna i icke ringa mån bidraga till de skattskyldiges

benägenhet att å uppbörsiderna betala sina utskylder. Öfver de ständiga räntorna, utgörande artiklar af alla jordbrukets alster, förspörjes icke någon klagan. De bestämmas af rätetlagare och rättegifvare vid årliga markegångssättningarna och öfverklagas sällan eller aldrig inom orten, men väl af Kammar-Kollegii Advokatfiskal å kronans vägnar; ett förhållande, som i allmänhet väcker mycken obelåtenhet, helst markegångspriserna sällan bestämmas lägre än i förhållande till de i orten gångbara, hvarföre det ock händer, nu mera än förr, att äfven rättegifvare begagna rättigheten att uppsäga tiondespannemålen in natura.

Bevillingen, som ovillkorligt skall utgå i penningar, drabbar egentligen jorden och anses icke vara fullt väldfri. — Det beror visserligen af taxeringarna att, utan afseende på de skattskyldiges uppgifter, förfara efter pligt och samvete; men det blir alltid svårt om ej omöjligt, att kontrollera dessa uppgifter, hvarföre också den rörliga förmögenheten, som egentligen ligger i handel och näringar, skattar till staten vida mindre än den borde.

Missförhållandet emellan landets och städernas statsbidrag blir än större, då man betraktar att städerna bland dylika bidrag rätteligen få beräkna kostnader för städernas styrelse; en kostnad, som dock torde finna motsvarig tillgång uti den betydliga jord, som för städernas administration och förkofran, staten eller framfarne Konungar fördom skänkt och förärat under namn af Donationsjord, som med full egande rätt nästan skattfritt begagnas.

Kostnaden för rustning och rotering utgör jordbrukarens svåraste onus, och det är ett särdeles missöde, att rotarne i den af naturen mest vanlottade landsort skall bestå af $1\frac{1}{2}$ mantal och derunder, då de i fruktbarare orter utgöras af fulla 2:ne mantal.

Roterings-kostnaden anses i medeltal uppgå årligen för indelade soldater till 74 R:dr per rote och rustningskostnaden till 141 R:dr 31 sk. 4 rst. på mantalet. Länet underhåller vid

Kronobergs Regemente	1,100 man
vid Calmar Regemente	352 man
vid Smålands Grenadier-Bataillon	101 man.
och vid Smålands Hussar-Regemente	112 man.

Utskylderna till presterskapet äro ej heller bland de minst kända; men som dess aflöning utgår i flera artiklar och på olika tider, så utgå de dock vanligen utan prut eller klagan, ty vid deras leverering möter oftast undfägnad, som innefattar ett på många ställen kännbart och för andra embetsmän okänt afdrag i löninkomsterna. Det vore å alla sidor lyckligt om man mera allmänt öfverenskom, att bestämma pastoralerna genom frivilliga konventioner. Eders Kongl. Majt har i Nåder fastställt åtskilliga i Länet upprättade.

Diverse onera och allmänna besvär, som enligt tabellerna uppgå till 27,955 R:dr 1 sk. 6 rst., bestå uti allmänna byggnader och reparationer å tingshus och kyrkor, skallgångar, jagtkassamedel, djeknepenningar, kurhusmedel, böter, riddarhus- och krigsmanshus-afgifter, häradstjenare- och profoss-löner, sterbhusprocent och inqvarteringskostnader m. m.

Om statsbidragen, hvilka sammanräknade utgöra 514,869 R:dr 17 sk., skulle i kontant uttagas, blef tillståndet nog bekymmersamt; men som en stor del deraf utgöres in natura och i sådana artiklar, der folkets arbetskraft äfven tages i beräkning, så må man ej förvånas öfver beloppet.

Politie. Allmänna ordningens vidmagthållande åligger i främsta rummet Kronobetjening och Fiskaler. På Länsmännen, dessa i allmänhet svagt lönte och oftast missaktade tjenstemän, hvilat ytterst verkställigheten af hvad hos folket skall uträttas. Deras befattningar äro oftast oangenäma och folket förhatliga. Om de sakna urskiljning och grannlagenhet, egenskaper, som icke kunna fordras af personer, som söka de mest besvärliga tjenester med ringa lön, så blifva desse verkställare af förmäns ordres eller egna åligganden än mera hatade och fruktade. Åklagarekallet utöfvas äfven af Fiskalerna; men som åtminstone Landsfiskaler sakna all lön af staten, så inses lätt huru de gagna det allmänna.

I hvad mån de nyss anbefallde och valde sockennämnder komma att motsvara sin bestämmelse, derom är ett omdöme för tidigt; men af deras verksamhet bör man hoppas välgörande följder i afseende på ordning och sedlighet.

Å landet finnes ingen privilegierad krog. — Kronobetjeningen har sträng föreskrift att åtala lönnkrögeri, som ej är sällspordt.

Fattigförsörjningen utgör, som förut, ett municipalbestyr inom hvarje socken. — Mängden af fattighjon består oftast i utfattiga men arbetsföra personers hushåll. Deras rätta försörjning är visserligen arbete, men utom det att ingen, som är till brott oförvunnen, kan tvingas att arbeta, skulle större arbetsinrättningar å landet blifva alltför kostsamma att etablera och underhålla. — Den fattige, som icke vill arbeta och saknar framgång i försöket att tigga, blir slutligen tjuf; hvarföre ock, som förr är anmärkt, lättjan kan anses som grund till sedeförderfvet och fängpersonalens bedröfliga tillväxt.

Hälsovården bestrides af Länets båda Provincial-Läkare, 1 Lazarets-Läkare och inom Länets boende Regements- och Bataillons-Läkare. — Svårare smittsamma sjukdomar, utom någon gång nerffeber i en eller annan socken, hafva ej varit gängse sedan cholera-året 1834. Då emellertid alla Läkarne, med undantag af Provincial-Läkaren i Sunnerbo härad, äro bosatte i Wexjö stad, medför deras aflägsse boende från patienter å landet, hvilka hastigt behöfva läkare-hjelp, ofta mycken olägenhet. — Bataillons-Läkare, som borde stationeras och vara att tillgå på landet, permitteras merendels af sina Chefer och vistas ej i orten utom vid möten.

Länets Lazarett, som är i godt skick, skötes af en Läkare, hvilken af Länets invånare aflöras.

Veneriska smittan fortfar att vara i aftagande och sällan reqvireras numera Läkare för allmänna besigtningar. — Derigenom kunna ock personer med annan ej obotlig sjukdom behäftade få utan afgift å Lazarettet njuta vård i mån af utrymme; varande högsta antalet patienter bestämdt till 50 personer.

Till djurläkares aflöning har Länets Hushållnings-Sällskap anslagit af dess kassa, utom hvad Staten består, 133 R:dr 16 sk. Banko. — En sådan person är af stor nytta, då han eger erforderlig skicklighet i sitt yrke, och gagnas derföre här med begärlighet äfven af allmogen.

I afseende på barn-undervisningen, så hafva hittills, utom den af fraulidne General-Majoren Hederstjerna stiftade skola för soldatbarn, högst få sockenskolor varit inrättade. Man har ansett den minst kostsamma undervisning vara den, som blifvit besörjd af ambulatoriska skolmästare, hvilka bibringat barnen all den kunskap i religion och goda seder, som behöfts för

för att blifva nyttiga och lyckliga bönder. — Framtiden skall visa om de högt prisade folkskolorne, som komma att genom byggnad och underhåll blifva församlingarne kostsamma, uppfylla sitt ändamål. — Mången vill påstå och tro, att Svenska bonden, efter inhemtad undervisning i sådana ämnen, som forr icke ansetts tillhöra hans yrke, skall, om öck saknande allt anlag för en högre bildning och ett vidsträcktare kunskapsbegär, öfvergifva plogen och sina husliga omsorger, för att med sin halfupplysning gagna som sakförare eller lockas från det närande till det tärande samfundslifvet.

Sparbanken fortfar att gagna genom dess ärligen ökade förtroende. — Uti min sednaste femårsberättelse uppgafs Sparbankens utlånta räntebärande kapital vid 1838 års slut till 62,856 R:dr 1 sk. 8 rst. — Det har under de sednare åren betydligt ökats, särdeles i år, medelst skedda insättningar af nödhjulsmedel och penningar, som efter sednaste eldsvåda härstädes utfallit. — Sparbankens utlånta kapital utgjorde den 1 Januari 1844: 95,335 R:dr 26 sk. 8 rst., så att det under sista fem åren ökats med 32,479 R:dr 25 sk., hvarförutan sparbanken under de fyra första månaderna af detta år kunnat af insatta medel utlåna 10,722 R:dr 10 sk. 8 rst.

Smålands privatbank, deraf en afdelning är här förlagd, bör öck omnämnas såsom förmånligt inverkan på näringarne. — Man har väl ansett den lättade penningetillgången och allmogens deraf följande skuldsättning vara skadlig, helst omsättningen af lån i Diskontväg är inskränkt till den korta tiden af fyra månader; men i en tid och i en ort, der penningar knappt kunna, äfven mot bästa säkerhet, upplånas, är åtminstone denna utväg att blifva hulpen den enda man har att försöka.

Det är också en beklaglig sanning, att lagsökningar från Riks-Diskonten och Privat-Banken aldrig uppgått till det antal, som förlidet år, då lagsökningsmålen å härvarande Lands-kausli uppgick till 8,000, deraf Riks-Diskontens och Privat-Bankens lagsökningar utgjorde 275.

Under loppet af detta år hafva lagsökningsmålen minskats, ehuru kronouppbörden nyligen ingått; men bland verkande orsaker härtill torde få räknas den betydliga försäljningen af materialier för Wexjö stads återuppbyggande, hvarigenom stora penningesummor för uppköpen blifvit kring-spridda inom Länet.

Bland inrättningar, som vunnit förtroende och som äro bland de nyttigare, torde böra nämnas de här stiftade särskilda Brandstods-Bolag till försäkring af så väl lösören som byggnader å landet. Det förra, som stiftades redan år 1800 af min företrädare, har lagt grund till alla de Brandstods-Bolag inom Riket, hvilka blifvit sedermera etablerade. Delaktighetssumman, som för fem år sedan utgjorde omkring 500,000 R:dr R:gs, uppgår i närvarande stund genom ökade delegare till det betydliga belopp af 1,162,323 R:dr 32 sk. samma mynt.

Brandstods-Bolaget för byggnader å landet trädde i verksamhet den 1 December sistlidet år, och delaktighetssumman uppgår för närvarande till vid pass 2,700,000 R:dr R:gs. Antalet delegare ökas alltjemnt.

Fråga är väckt att förena och sammanslå nämnda Bolag under en styrelse.

Slutligen bör ock Länets Hushållnings-Sällskap finna ett rum i denna underdåniga berättelse. Nitälskande för allt, som bidrager till ortens uppkomst och förkofran, söker detta sällskap, genom dess Förvaltnings-Utskott och Distrikt-Komitéeer å landet, att egna sin verksamhet åt allmänt nyttiga föremål. Sällskapets kassa, hvars grundfond förärades år 1813, utgjorde den 31 December 1843, 13,393 R:dr 11 sk. 9 rst. Banko. Sällskapet har haft tillfälle att af räntorna belöna odlingsliten och aflöna personer som varit orten nyttiga, såsom Agronomen Johnson, hvilken under en tid af åtta år, som han gagnat Länet med sitt biträde, uppburit årligen af Sällskapets kassa 400 R:dr, äfvensom Länsbyggmästaren och Djurläkaren haft särskilda arfvoden ur samma kassa. Man får ej dömma sällskapets verksamhet efter ledamöternes uteblifvande vid allmänna årssammankomster eller deras tröghet att betala årsafgiften. Så länge Förvaltnings-Utskottet och Distrikt-Komitéeernas ordförande bestå af män med håg och nitälskan för sin orts trefnad och uppkomst, som förhållandet för närvarande är här, så är Sällskapets angelägenheter i goda händer, helst ordinarie Ordföranden icke kan egna så många stunder deråt, som han önskade af den för de dagliga mångartade Embetsbestyren ofta otillräckliga tiden.

§. 5.

Wexiö Stad.

Stadens folkmängd, som enligt sednaste femårstabell uppgick till 2,190 personer, antecknades vid sista mantalsskrifning utgöra 2,313, deraf 543 af man- och 764 af qvinnkön äro tecknade i mantal.

Det är en sällsam och bedröflig företeelse, att jag, nu likasom 1839, nödgas börja min underdåniga femårs-berättelse, hvad Wexiö stad angår, med att redogöra för åtgärder i och för den staden nu åter öfvergångne eldsvåda. Denna olycka var så mycket mera kännbar, som såren efter 1838 års brand icke voro läkta. Större delen af de då afbrända tomter var visserligen bebyggd; men mången hade förbyggt sig, och derigenom åsamkat sig skuld i och för uppförandet af sina prydliga hus. Man ansåg då nära nog för en samvetspligt att åter bebygga sin stad prydligt, då ej mindre den hädangångne storsinnte Konungen, än hela Svenska allmänheten så ädelmodigt kommit till hjälp, men man hade ej väl beräknat sina tillgångar. Det har varit en sårande, en orättvis beskyllning, som tilläfventyrs illvilja eller afundsjukan utspriddt, att de brandskadade i Wexiö snarare vunnit än förlorat på 1838 års eldsvåda. Man får ej lättsinnigt bedömma olyckliga medmenniskors belägenhet.

Genom samhällets oförgätliga Vålgörares, Högstsalig Hans Maj:st Konungens förnyade Nåd och Välvilja kunna stadens invånare snart nog se grushögarne efter sednaste eldsvåda bortsopade och en ny stad derpå åter upprest.

Det för handtverkeriernas bedrifvande genast efter den timade eldsvådan i staden i Nåder tilldelade förlagslån, stort 30,000 R:dr Banko, fördelades af den Komité, som staden utsett att förvalta dess kommunala angelägenheter och besörja inflytande gåfvomedels utdelning, och genom den uppburne brandförsäkringssumman för afbrända gårdarna, utgörande 311,000 R:dr, samt det nådigst beviljade betydliga byggnadslånet 240,000 R:dr, äro de brandskadade försatte i den lyckliga ställning att, efter skedd anskaffning under vintren af nödiga materialier, byggnadsarbetet nästan å alla punkter

är påbörjad, så att de flesta af dem, som uppföra trädhusbyggnader, kunna deri inflytta i höst.

Härigenom undvikas ock den trängsel och osunda sammanpackning i den qvarstående delen af staden, som sistförflutna vinter måste ega rum.

Genom den för staden Nådigst fastställda tomtreglering och byggnadsordning har staden vunnit i utvidgning och blifvit genom bredare gator och större afstånd emellan de bebyggda tomterna betryggad mot faran af en större, mera allmän olycka. I följd af denna tomtregleringen, hvilken icke ännu är tillfyllest å marken utstakad, innefattar staden 142 tomter inom 28 qvarter, bland hvilka 5 qvarter med 16 tomter ej till bebyggande ifrågakomma förr än förut obebyggda tomter blifvit använde.

Det betydliga belopp af 23,400 R:dr, som Eders Kongl. Maj:t af ärfd faderlig omvårdnad och välvilja för detta samhälle i Näder anslagit till nödigt inköp af tomter och jord med det mera, som hörer till stadens reglering, torde, ehuru all möjlig sparsamhet och hushållning komma att af Komiterade iakttagas, ändock blifva otillräckligt för inköp af de många hvälfda källare, kanalgräfningen genom staden och planering af vattentorget m. m. Härigenom torde en brist uppkomma, för hvars afhjelpande man stadnar i förlägenhet.

Utom det Nådigst beviljade förlagslånet hafva betydliga penningesummor kommit de brandskadade tillgodo dels i följd af lösöre-ersättningen af städernes Brandstods-Bolag utgörande 61,550 R:dr Banko, dels genom de rika gåfvomedlen, hvilka hittills uppgått till det icke ringa belopp af något öfver 61,000 R:dr, utom spannemål och viktualie-varor till betydligt värde; dock äro förluster utöfver hvad i Brandstods-ersättningar utfallit uppgifne till omkring 162,000 R:dr. Dessa hafva naturligtvis icke kunnat till fullo ersättas, men Nödhjelps-Komitéen har efter uppgjord klassifikation sökt, enligt bästa öfvertygelse, fördela influtna gåfvomedel.

Det näringsfång, hvarpå staden grundar sitt hufvudsakliga bestånd, är minuthandel och handtverkerier. Stadens i öretal uppskattade Borgerskap utgör ett antal af 123 personer, deraf 18 handlande, 2 bleckslagare, 4 bokbindare, 11 garfware, 2 glasmästare, 5 guldsmeder, 2 gördelmakare, 5 handskmakare, 9 hattmakare, 2 kakelugnsmakare, 9 kopparslagare, 5 målare, 1 rep-

slagare, 4 sadelmakare, 9 skomakare, 8 skräddare, 3 smeder, 2 snickare, 2 svarfvere, 2 sämskmakare, 1 tenngjutare, 1 tunnbindare, 2 urmakare, 1 vagnmakare, 4 bagare, 1 bryggare, 1 bokhandlare, 3 hökare och 4 sockerbagare, hvilka i deras rörelse biträdas af 14 handels- och 43 handtverksbetjenter.

Egarne af de i Länet varande privilegierade lädergarfverier deltaga derföre med Borgerskapet i borgerliga utgifter i mån af åsatt öretal.

Rådmannen och Wasa-Riddaren Wahlqvists klädesfabrik fortfar att vara vigtig för orten i anseende både till de goda och välkända kommisskläden, som der tillverkas, samt isynnerhet för den mängd fattiga arbetare, som deraf draga sin utkomst. Vid 12 väfstolar med 123 arbetare uppgick tillverkningen förlidet år, enligt stämpeljournalen, till 584 stycken kläde, innehållande 21,870 alnar, deraf värdet, enligt egarens uppgift, utgjort 62,094 R:dr 32 sk. efter medelpris i gross.

En färgerifabrik har bedrifvits med 4 arbetare och lemnat en inkomst af 3,365 R:dr 32 sk.

Dessutom finnas tvänne läderfabriker, hvilkas tillverkningsvärde ansetts tillhopa utgöra 18,268 R:dr 16 sk.

Tvänne Spegelfabriker och 1 Tapetfabrik lemna innehafvarne ringa behållning.

De i sednaste berättelse upptagne snus- och repslagarefabriker äro nedlagde. Städernes klagan öfver intrång i näringarne fortfar.

Utom de flere å landet eller i staden bosatte handtverkare, som, ehuru ej borgare, täfla om förtjensten, anses den lätthet, hvarmed en hvar vinner burskap, vara menlig. En noggrann undersökning om burskapssökande personers förmåga att drifva sina handtverk vore måhända nyttig, särdeles der de ej kunna drifvas utan förlag. Gesällen, utlörd, bosätter sig utan att ega förlag, gifter sig, får snart stort hushåll, och då han ser sina förhoppningar felslå, söker han förströelse på krogar, dit gesäll-lefnaden måhända vant honom, och fattigförsörjningen får derefter underhålla hustru och barn.

Det är svårt säga, hvilka handtverk, som löna sig bäst. Färgare och garfvere anses här vara de, som bäst berga sig.

Borgerskapet eger i allmänhet icke någon förmögenhet. Det är oförklarligt att de många här bosatte handlande kunna lefva af sin handel, hvarpå föga är att vinna, vid betraktande af den långa landväg, alla varor måste föras.

Krögerirörelsen handhafves af sju för året antagne krögare, hvilka deltaga i allmänna onera efter taxering.

Tillförseln å stadens torg af spannemål och viktualier är någorlunda jemn. Afsättningen på säd kan dock ej vara betydlig, då pluraliteten af stadens mera behållna Borgerskap och Embetsmän hafva egen stadsjord, som producerar icke ringa spannemål. Den tärande personalen är ej särdeles talrik, hvarföre ock landtmannen ofta klagar öfver bristande afgang och underpris å sina togförda produkter.

Under innevarande och nästa år torde förhållandet blifva något annorlunda, i anseende till den betydliga personal, som här uppehåller sig och är sysselsatt med stadens återuppbyggande, genom hvilken tillfällighet priserna å de flesta viktualier komma att stiga.

Af den staden tillhörande donationsjord, 3 hemman Bäckaslöf, hafva under loppet af förlidet år 37 geometriska tunneland 18 kappland af förut till bete begagnade marken blifvit under högst tjugu års tid på arrende upplåten till personer inom staden mot årlig afgift af 16 till och med 48 kappar spannemål för tunnelandet, hvilken spannemål skall med penningar lösas efter markegångspris. När all denna jord blifver odlad, minskas ytterligare behovet att köpa säd af landtmannen.

Till följd af den nya båtsmansregleringen har staden vunnit den lindring i båtsmanshållet, att af borgerliga rörelser numera underhållas blott fyra i stället för åtta ordinarie båtsmän, hvaremot extra roteringsskyldigheten blifvit i så måtto ökad, att en del löningsjord, som förut varit derifrån befriad, nu får ansvara för $\frac{1}{3}$ del af en båtsmansrote.

Reservskjutsskyldigheten är ett för staden tryckande onus, helst dertill måste användas legda hästar, för hvilka legan årligen stegras. Kostnaden derför uppgår innevarande år till 12,281 R:dr 32 sk. Banko.

Fattigvården hör till de bekymmersamma municipalbestyren, särdeles

i ett samhälle, der fattigdomen snarare ökats än minskats. Stadsförsamlingens bidrag uppgick sistlidet år till 1,284 R:dr Banko, men om icke någon annan bättre utväg med de fattigas försörjning kan vidtagas eller utfinnas, torde bidragen årligen behöfva ökas. Den enda ändamålsenliga fattigförsörjning är den, som kan förenas med arbetsinrättning, och det vore önskligt och är äfven att hoppas, att stadens invånare ville begagna tillfället att af de rika gåfvomedlen afsätta en fond för ett så välgörande ändamål.

Det var emellertid en lycka att stadens fattighus undgick förödelsen vid sednaste eldsvåda. Som den efter 1838 års brand uppbyggde prydliga Sjögrenska fattigskolan nu blef ett rof för lågorna, så har lokal för den upplåtits uti fattighuset, der äfven det, i följd af Kongl. Stadgan af den 18 Juni 1842 inrättade Folkskolelärare-Seminarium blifvit inrymdt.

Härvarande skola och gymnasium hafva, i anseende till sista eldsvådan, då ungdomen hemförlofvades, icke kunnat åter öppnas förr än den förste i denna månad. Det har ej varit lätt att inkvartera nära 300 studerande med sina Lärare i en stad, hvars folkmängd nu är så sammanpackad, men ungdomen har måst inrymmas i dertill upplåtne lokaler på landet nära staden, och de samlas vid måltiderne i tält, som med Kongl. Maj:ts Nådiga tillstånd blifvit hitsända.

Sjukvården besörjes af här bosatte 3:ne läkare och sedan 1834 har staden varit förskonad för smittosamma sjukdomar.

Wexiö Läns hospital är, som ofta nämnts, ett till lokalen bland de bästa i Riket. Omkring 100 personer kunna deri inrymmas och fråga lärers vara, att förändra denna inrättning till centralhospital, hvilket skulle vara i hög grad lämpligt.

Stadens police utöfvas, som vanligt, af en fiskal med tvänne stadsfogdar. Den Nådigst beviljade kommendering af Kongl. Kronobergs Regemente, som efter sista eldsvådan bestrider vakthållning omkring ränteri och fånghus, är af stor nytta äfven för uppsigten å den mängd arbetsfolk, som för närvarande är sysselsatt här med byggnaders uppförande.

Nu återstår en kort recapitulation af det föregående, hvares hufvudsakliga resultat kunna uppfattas sålunda:

att Kronobergs Läns allmänna beskaffenhet till jordytan är stenbunden och mindre fruktbar;

att invånarne bestå af lifligt, höfligt och arbetssamt folk;

att folkmängden betydligt ökat sig;

att välståndet i följd af penningebrist synes vara i aftagande;

att antalet af fattighjon och lösdrifvare tilltagit;

att Länets hufvudnäring är åkerbruk och boskapsskötsel, hvilka båda förkofrat sig och kunna åstadkomma fördelaktiga resultat;

att skötsel af äng och betesmarken lemnas i allmänhet åt naturen;

att likväl odlingen af foderväxter börjat blifva mera allmän;

att oxhandeln, af uppgifne orsaker, icke drifves med förmån;

att häst- och fårafveln icke är af betydighet, och att ullproduktionen sträcker sig ännu blott till husbehof;

att man är obekymrad om skogens återväxt och hushållar illa med sin skog;

att skogsförsäljning är en hufvudnäring;

att brännvinsbränningen minskats, ehuru den är beklagligtvis att anse som hufvudnäring;

att brännvinssupandet minskats genom nykterhetsföreningarnes verksamhet;

att Länets bergs- och bruksrörelse är i goda händer och skötes väl;

att linskötseln är en vigtig näringsgren, fast väfkonst och linberedning icke nått den fullkomlighet, som i Norrland;

att pappersbruken äro inkomstgifvande,

att körslor, salpeter- och väfskedstillverkning äro bland de viktigare bi-näringar;

att betydliga jordboksförändringar under sista fem åren icke inträffat;

att

att gästgifveriskjuts i vissa fall och i goda vägar är mer att anse som en näring, än ett onus;

att kronoskjuts är i fredslider ett af de lindrigare onera;

att inqvartering och kronobrefbäring äro mera ojemnt fallande och besvärlige;

att fattigförsörjningen är kännbar i anseende till aftagande välstånd och fattigklassens tillväxt;

att Länets lazarett och hospital äro i godt skick;

att bland nyttiga inrättningar, som vunnit mycket förtroende, äro Länets Sparbank samt Brandstodsbolagen till försäkring af lösören och byggnader å landet;

att skiftesverket fortgår oafbrutet, ehuru någon jemkning i arfvoden dervid synes erforderlig;

att Länets uppborädsverk utmärker sig fördelaktigt;

att rustning och rotering äro jordbrukarens svåraste onus, och att det kostar 25 procent högre i det magra Småland, än i det bördiga Östergöthland;

att på landet icke finnas tillätne krogar;

att Wexiö stads näringsfång grundar sig på minuthandel och handtverkerier;

att staden snart blir åter uppbyggd i följd af Regeringens välgörande omtänka.

att någon enskild förmögenhet hos Borgerskapet icke finnes;

att Rådman Wahlqvists klädesfabrik är af stort inflytande och vigt för den arbetande klassen;

att stadens handtverkerier i allmänhet klaga öfver intrång i näringar;

att tillförseln af landtmannavaror är betydlig;

att reservskjutsskyldigheten är ett tryckande onus; samt

att stadens fattigförsörjning är dyr och ändock otillräcklig.

Då jag härmed slutar min underdåniga berättelse, skulle jag önska att icke hafva förbigått något ämne, hvarå Eders Kongl. Majts Nådiga uppmärksamhet bordt fästas; men arbetet, ofta afbrutet af de hvardagliga olikartade bestyren, kan icke ega anspråk på fullkomlighet. Min beskrifning om Länets ekonomiska ställning är grundad på den adertonåriga erfarenhet, jag derem förvärfvat. Wexjö Landskansli den 20 Maj 1844.

CARL MÖRNER.

C. W. CARLSON.
